

FOKUS RAPPORT 2017

INNHOOLD

Innledning	s. 3
Deltakere på reisestipend	s. 3
Andre norske deltakere	s. 5
Bakgrunnsdokumenter CSW	s. 6
Møte med statssekretær Laila Bokhari	s. 6
FOKUS mål og strategisk arbeid	s. 7
Deltakelse i en offisielle delegasjonen	s. 11
Generaldebatten under CSW	s. 15
Outcomes CSW	s. 16
CSW 62	s. 23
Vedlegg	s. 24
1. Sivilt samfunns innspill norske myndigheter	
2. Agreed conclusion	

INNLEDNING

Tidspunkt: 13.-24. mars (Gro Lindstad deltok hele perioden, de øvrige deltakerne var til stede første uken)

Sted: New York

Priority theme: Women's economic empowerment in the changing world of work.

Review theme: Challenges and achievements in the implementation of the Millennium Development Goals for women and girls, from the 58th session of the CSW.

Emerging Issue: The empowerment of indigenous women.

Mål med Kvinnekommisjonen: CSW er den viktigste internasjonale møteplassen for å diskutere kvinners rettigheter og likestilling. Kvinnekommisjonen har som mandat å følge opp handlingsplanen fra FNs kvinnekonferanse i Beijing (1995). I tillegg til offisielle delegasjoner fra FNs medlemsland deltar også en rekke representanter fra ulike organisasjoner verden over. Mer enn 5000 deltakere fra sivil samfunn i 139 land deltok i år. Målene for NGO-deltakerne er å ha en årlig møteplass for å diskutere tematikk knyttet til kvinner og likestilling, utfordringer nasjonalt, regionalt og globalt, arrangere side-events for å dele egne erfaringer, forskning og praksis, samt å gi rom og mulighet til å høre stemmene til kvinner fra hele verden. Samtidig er det viktig å kunne påvirke de offisielle delegasjonene slik at stemmene fra det globale sivile samfunn blir hørt og kan påvirke sluttdokumentet fra Kvinnekommisjonen. Hvert år er det definert prioriterte tema for anbefalinger og gjennomganger.

DELTAKERE PÅ REISESTIPEND

Deltakere fra FOKUS sekretariat og styre:

Gro Lindstad (daglig leder), Åsta Årøen (FOKUS styre), Mette Moberg, Marianne Gulli og Sylvi Bratten

Deltakere på reisestipend fra BLD:

FOKUS ble tildelt midler fra BLD til tre reisestipend til representanter fra norske organisasjoner. Ved valg av hvilke organisasjoner som skulle få stipend ble det lagt stor vekt på kjennskap til tema, og hvordan de kunne bidra faglig før, under og etter CSW, videreføre kunnskap inn i egne organisasjoner og nettverk, i tillegg til at det ble oppfordret til at yngre skulle søke. Det er utarbeidet et eget søknadsskjema om stipend hvor kandidatene må redegjøre for dette.

De norske stipendene ble avgjort etter en nominasjonsprosess hvor kandidatene ble plukket ut på bakgrunn av de skriftlige søknadene som kom inn. For norske mottakere av reisestipend, ble det i tillegg lagt vekt på hvor lenge det var siden sist organisasjonen hadde fått reisestipend til CSW. Det ble også lagt vkt på relevans av tema opp mot organisasjoners arbeid. To av organisasjonene valgte å dele stipendet slik at det var to istedenfor en som deltok.

Disse deltok:

Lone Alice Johansen (Krisesentersekretariatet)
Sara Eline Grønvold (JURK)
Hanna Rummelhoff (JURK)
Aurora Marie Nome (KFUK)
Anna Trageton Skofteland (KFUK)
Lene Bakker (Utviklingsfondet)
Silje Rygland (Arbeiderpartiets Kvinnenettverk)

Deltakere på reisestipend fra Norad:

Norad innvilget reisestipend for 11 deltakere fra sørpartnerne. Disse ble valgt ut fra kompetanse og arbeidsområder knyttet til økonomiske rettigheter og arbeidsliv og urfolks rettigheter, og representantene ble valgt ut av FOKUS. To av de som opprinnelig hadde fått innvilget stipend ble nektet innreisevisum til USA og ble erstattet av to andre.

Meeylyn Lorena Mijia López, MTM, Guatemala
Ana Esperanza Tubac Culajay, AGIMS, Guatemala
Ana Maria Top Toxcon, AGIMS, Guatemala
Elena Rey Maquieira Palmer, Fondo Lunaria. Colombia
Claudia Liliana Erazo Maldonado, Colombia
Lina Marcela Tobon Yagari, Comunidad de Juristas Akubadaura, Colombia
Irene Ovonji-Odida, FIDA, Uganda
Irene Ekonga, FIDA, Uganda
Margaret Sentamu-Masagazi, UMWA, Uganda
Marren Akatsa-Bukachi, EASSI, Uganda
Monica Emiru, NAWOU, Uganda

Alle som fikk tildelt reisestipend deltok aktivt i løpet av den første uka av konferansen. I tillegg til å delta på side events og arrangementer inne i FN bygningen, var også flere invitert til å sitte i ulike paneler, noe som bidro til å spre info om organisasjonene deres til et internasjonalt publikum. EASSI organiserte sitt eget side event i løpet av CSW.

Claudia Liliana Erazo Maldonado fra Colombia deltok i panel sammen med statssekretær Laila Bokhari, som FN-delegasjonen arrangerte i samarbeid med Amnesty International. Tema var kvinnelige menneskerettighetsforkjempere.

Alle som fikk reisestipend deltok på de forskjellige regionale caucus som ble holdt i tillegg til å delta på rådgivnings/lobbymøter for de forskjellige regionene.

Andre norske deltakere

I år var det over 50 deltakere fra Norge som reiste til CSW. FOKUS bidro til å koordinere de norske deltakerne sitt opphold i New York ved å sende informasjon ut til alle og ved å legge til rette for møteplasser for sivil samfunn. FOKUS sørget i tillegg for at alle representantene fikk oppdatert informasjon bl.a. på utkast til Agreed Conclusions og andre relevante saker. FOKUS har lagt vekt på å involvere alle norske fra sivil samfunn som deltar under CSW og ikke bare FOKUS medlemmer.

FOKUS organiserte et arbeidsmøte for alle norske deltakere torsdag første uken av CSW. Hensikten med dette var å se hvor langt det var kommet i forhandlingene om sluttdokumentet og innspill til dette. I tillegg å gi deltagerne informasjon om bakenforliggende blokker, hindre og muligheter.

En egen mailing liste sørget for at alle fikk løpende informasjon både i forkant av og under CSW. Her kunne alle dele sine side events og annen relevant informasjon.

Den første uken på CSW ble det holdt frokostmøte mellom den norske delegasjonen og sivilt samfunn torsdag med statssekretær Laila Bokhari. Dette er en viktig møteplass mellom sivilt samfunn og myndighetene. Det gis oppdatering på forhandlingene og mulighet for sivilt samfunn til å komme med kommentarer og innspill. Fredag ønsket Laila Bokhari å ha en oppsummering sammen med de sivilt samfunnsrepresentantene som hadde mulighet til å møte henne før hun reiste hjem igjen.

BAKGRUNNSDOKUMENTER CSW

I forkant av CSW utarbeidet FOKUS et eget hefte til deltakerne med praktisk informasjon og program for side-arrangementer for sivilt samfunn og de offisielle side-arrangementene. Denne ble sendt både til norske deltakere og Sør-partnere. I tillegg ble det utarbeidet og sendt ut et informasjonsskriv om hva CSW er og hvordan det jobbes fra myndighetenes side i forhold til det. Representantene fra sivilt samfunn ble også informert om hvordan de kan bruke CSW som et møtested for nettverksbygging, hvordan lobbe opp mot egne myndigheter etc.

FOKUS fulgte opp de offisielle dokumentene som ble lagt ut på UN Women og CSWs hjemmesider. Dette gjaldt blant annet forslag til resolusjoner, FNs generalsekretærs rapport og bakgrunnsdokumenter for de interaktive høringene. FOKUS utarbeidet sammendrag av disse og sendte dem til alle deltakerne. Sammendragene ble i tillegg oversendt den offisielle delegasjonen, BLD og alle norske organisasjoner som FOKUS hadde fått informasjon om at skulle delta på CSW.

Tilbakemeldingene viser at også de som ikke er en del av FOKUS delegasjonen setter stor pris på dette. Arbeidet FOKUS gjør kommer ikke bare FOKUS medlemmer og partnere til gode, men hele det norske sivilsamfunn. FOKUS har lagt spesielt vekt på å utvikle arbeidet med å involvere alle de norske fra sivilt samfunn som deltar under CSW og ikke bare FOKUS medlemmer.

MØTE MED STATSSEKRETÆR LAILA BOKHARI

FOKUS sørpartnere fikk ett eget møte med statssekretær Laila Bokhari. De presenterte organisasjonene de kom fra og snakket om kvinners situasjon i landet de kom fra. Dessverre ble det veldig liten tid til dette møtet, grunnet tett møtebooking fra Bokharis team, noe som gjorde at ikke alle fikk presentert det de hadde forberedt. En annen gang bør det settes av mer tid til slike møter da dette er et veldig viktig

treffpunkt for sørpartnerne og blir satt stor pris på.

FOKUS MÅL OG STRATEGISK ARBEID

Mål med FOKUS' deltakelse: Å identifisere barrierer for kvinners økonomiske deltakelse og utvikle strategier for å bygge ned disse- også for urfolkskvinner

De politiske målene for deltakelsen er basert på vedtatte innspill fra sivilsamfunnsorganisasjonene som deltok på CSW. Pådriverarbeidet var primært rettet mot norske myndigheter og den norske delegasjonen, men også andre stater (særlig fra land der vi har med partnere) og kvinneaktivister som deltok.

Prioriteringene ble gjort av sekretariatet. Det norske hovedinnlegget omfattet argumenter for permisjoner og barnepass og SRHR. Derimot var koblingen menneskerettigheter og næringsliv fraværende og omtalen av urfolkskvinner overraskende vag, gitt at Norge var sentrale i å få tema på agendaen.

Delmål:

- 1. Argumentere for inkludering av kvinner i den formelle økonomien, basert på erfaringer fra den nordiske økonomiske modellen, inkludert barnepass og permisjonsordninger**
 - Dette var en sentral del av innspillet fra de norske sivilsamfunnsorganisasjonen til delegasjonen fra Norge
 - I UN Women's analyse av årets kvinnekommisjon, er nettopp sårbarheten den uformelle økonomien medfører og overgangen til ordnede forhold trukket fram som et framskritt. Videre er det ubetalte omsorgs- og hjemmearbeid til kvinner behandlet særskilt, med vekt på både å måle verdien på ubetalt omsorgsarbeid og tiltak for å avlaste dette.
 - Permisjonsordninger og barnepass ble omtalt som en viktig del av likestillingspolitikken i det norske hovedinnlegget
- 2. Understreke risiko for brudd på kvinner menneskerettigheter i forbindelse med internasjonale næringslivsinvesteringer og hvordan dette kan forebygges**
 - Ble fulgt opp i skriftlig innspill til norske myndigheter før og under CSW, i delegasjonen og koordinert med Women's Caucus
 - Var tema for eget side event arrangert av FOKUS med 50-70 deltakere. Dette var ett av få arrangementer der konsekvenser for menneskerettighetene ved næringslivsinvesteringer ble diskutert. Det ble tatt initiativ til et nettverk for organisasjoner som er i berøring med dette fram mot neste CSW blant publikum.
 - Risiko for brudd på kvinners menneskerettigheter og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter er omtalt i slutterklæringen, men uten eksplisitt referanse til CEDAW.
 - Under et UN Women/UNDP side event om private investeringer trakk statssekretær Laila Bokhari frem kvinners bidrag til BNP, Norfund og behovet for mer og større investeringer i Afrika, men uten å inkludere arbeid for å sikre menneskerettighetene
- 3. Styrke den internasjonale alliansen for SRHR**
 - Kvinner seksuelle og reproduktive helse og rettigheter utgjorde en stor del av det norske hovedinnlegget – herunder retten til abort
 - I slutterklæringen ble kvinners tilgang til SRHR og realiseringen av økonomiske rettigheter knyttet sammen, en stor seier, iflg. UN Women.

- Sett i lys av den økte polariseringen rundt kvinners rettigheter og SRHR globalt, må formuleringene i erklæringen tas godt imot.
 - Det norske hovedinnlegget inneholdt et sterkt forsvar for SRHR, inkludert retten til abort og retten til egen seksualitet
- 4. Bidra til at urfolkskvinner kommer til orde på de prioriterte temaene**
- Ble fulgt opp i skriftlig innspill til norske myndigheter, i delegasjonen og koordinert med Women's Caucus.
 - FOKUS var medarrangør sammen med Sametinget på to side events om urfolkskvinner (Vold mot urfolkskvinner og retten til land)
 - Kontakten mellom FOKUS' partner fra Guatemala og det norske Sametinget er styrket gjennom flere samarbeid og diskusjoner. Men mangelen på oversettelse til spansk under arrangementene reduserte verdien av spansktalende deltakelse og av den globale debatten generelt.
- 5. Legge til rette utveksling og læring på tvers av FOKUS (mellom medlemmer og partnere) for å fremme kvinners menneskerettigheter**
- FOKUS arrangerte forberedelsesmøte for sin norske delegasjon før avreise
 - FOKUS inviterte alle norske deltakere til fellesmøte for å produsere og koordinere innspill til forhandlingene
 - Søndag før CSW startet samlet FOKUS hele sin delegasjon til et felles møte for å gjennomgå hva CSW er, hva det forhandles om, hvordan den praktiske gjennomføringen er, og FOKUS pådrivermål.
 - Møte med JURK, FIDA, MTM og AGIMS
 - FOKUS og FIDA fortsetter samtaler om hvordan følge opp caset som ble presentert – det er planer om å bistå FIDA med å opprette en klagesak etter OECDs guidelines.
 - De norske deltakerne ble bedt om å levere artikler til nettet om CSW:
 - <http://www.fokuskvinner.no/no/Nyheter/2017/Buss-pa-avveie-i-New-York/>
 - <http://www.fokuskvinner.no/no/Nyheter/2017/Ikke-et-valg--ikke-arbeid-/>
 - <http://www.fokuskvinner.no/no/Nyheter/2017/Vold-stenger-dorer-til-arbeidslivet/>
 - <http://www.fokuskvinner.no/no/Nyheter/2017/Kunsten-a-velge-riktig-side-arrangement/>
 - <http://www.fokuskvinner.no/no/Nyheter/2017/Menn-ma-involveres-i-kampen-for-likestilling/>
- 6. Sivilt samfunn og kvinneorganisasjonenes rolle som talerør for kvinners interesser ble lagt til som delmål under møtet med FOKUS-delegasjonen dagens før CSW.**
- FOKUS lot en stol stå tom under sine side events for å minne om de som ikke fikk innreisetilatelse til arrangementet.

- Som følge av FOKUS' sentrale rolle på sivilsamfunnssiden i CSW, fikk daglig leder Gro Lindstad oppgaven med å stille FNs generalsekretær spørsmål om det sivilsamfunnets rolle globalt, og hun var invitert til å delta i planleggingen av allmøtet generalsekretæren holdt.
- Temaet ble omtalt på FOKUS nettsider: <http://www.fokuskvinner.no/no/Nyheter/2017/Flere-tomme-stoler-pa-CSW61/>

Forberedelser

- Som et oppspill til årets kvinnekommisjon arrangerte FOKUS sammen med UNIO og LO flere debattmøter med relevante tema: «Kvinner i økonomien – lokalt og globalt», «Likestilling nasjonalt og globalt: Hva skal Norge gjøre?», «Migrasjon og likestilling – er det noe å mase om?», «Boys, Men and Gender Equality». I alt 14 innledere, herunder 3 moderatorer, deltok i møtene. Til sammen mellom 200 og 250 deltakere i tre møter. Se egen rapport for 2016.
- FOKUS fikk medansvar for program for kontaktkonferansen – organisert som en integrert del av BLDs nordiske likestillingskonferanse.

- FOKUS inviterte alle norske sivilsamfunnsdeltakere til et møte for å forberede skriftlig innspill til slutterklæringen fra kommisjonen. Følgende organisasjoner deltok:

Sex og Politikk, Fagforbundet, JURK, KFUK Global, Partnership for Change, Reform, Arbeiderpartiets Kvinnenettverk, Utviklingsfondet, Latin-Amerikagruppene, Unio, Utdanningsforbundet, SAIH, Krisesentersekretariatet, Plan Norge, Norske Kvinners Sanitetsforening, Zonta International og CARE Norge.

Innspillet er basert på konsensus blant de møtende, og er vedlagt (Vedlegg 1)

- FOKUS hadde en plass i den norske delegasjonen ved daglig leder Gro Lindstad og fikk gjennom dette tilgang til forhandlingene
- FOKUS søkte om og fikk godkjent å arrangere et side event kalt «A case based introduction to the UN Guiding Principles on Business and Women's Human rights». Seminaret var ett av få om konsekvenser av næringslivsinvesteringer for kvinner i utviklingskontekster, og samlet 50-70 deltakere til tross for at det fant sted som siste arrangement på den aktuelle dagen. FOKUS' partner FIDA presenterte situasjonen for kvinner i nederlandskeide blomsterfarmer i Uganda. International Women's Rights Action Watch Asia Pacific, Mama Cash (fra Nederland) og FOKUS deltok i panelet. Valg av tema ble kommentert gjentatte ganger fra salen – med ønske om å danne nettverk for å dele erfaringer og lage felles strategier for å møte utnyttelse av kvinner i næringslivet. Seminaret var en oppfølging av et møte om samme tema i fjor
- FOKUS arrangerte to seminarer sammen med Sametinget og partnere fra Guatemala om «Vold mot urfolkskvinner» og «Urfolkskvinnens økonomiske rettigheter». Seminarene fant sted i Sjømannskirken i New York. Det første om vold mot kvinner samlet rundt 70 deltakere. Mariann Wollmann Magga leder av rådet i Sametinget og Laila Bokhari, statssekretær Utenriksdepartementet åpnet seminaret. Solveig Bergman, forsker Norsk Senter for vold og traumatisk stress innledet om en nylig publisert studie om vold i de samiske miljøene. Studien viser at det er høy forekomst i disse miljøene. Deretter var det paneldebatt hvor Esperanza Tubac og Ana Maria Top (AGIMS, Guatemala og Meeysin Mejía (MTM, Guatemala) deltok sammen med Solveig Bergmann og Mariann W. Magga. Det ble her snakket om hvordan urfolkskvinner over hele verden utsettes for vold og overgrep og det ble belyst hvordan de kan jobbes mot dette.

Det andre seminaret var om urfolkskvinnens økonomiske rettigheter i en verden i endring. Urfolk er blant de mest marginaliserte gruppene i verden. Det som ble belyst var utfordringene urbefolkningen står overfor når det gjelder brudd på menneskerettighetene. De opplever flere former for diskriminering, inkludert mangel på tilgang til utdanning, bolig, retten til land og helsetjenester.

Det ble sett på erfaringer fra Norge og fra Sør-Amerika. Åpningen var ved Vivian Boine fra Sametinget. Innledere var Marit Melhus seniorrådgiver Sametinget, Lina Marcela Tobón , Akubadoura – Colombia og , Ana Maria Top Toxcon, Agims – Guatemala.

Arrangementet ble preget av at urfolksdagen inne i FN bygningen, pga. snøstorm i New York, ble flyttet til samme tidspunkt som dette arrangementet. Dette gjorde at flere som vanligvis ville kommet valgte å høre diskusjon og innlegg i plenumsalen. Men arrangementet samlet allikevel ca. 30 deltakere og det ble en god paneldebatt.

Gro Lindstad var moderator på begge arrangementene.

FOKUS har veldig god erfaring fra samarbeidet med Sametinget og ønsker å fortsette dette når urfolkskvinneres rettigheter skal belyses.

Hva vi tar med oss:

Oppfølgingspunkter:

- Møtet med FOKUS-delegasjonen søndag for å diskutere felles mål var tatt svært godt imot, og bør gjentas
- Kommunikasjons- og pådriverplanen bør lages tidligere og forankres bedre i delegasjonen
- Det bør tas en grundig diskusjon med UD/BLD om forventninger til den norske delegasjonen og forberedelsene til denne
- Prosessen med slutterklæringen er forvirrende for uinnvidde og vi trenger å bruke tid på å gjøre FOKUS-delegasjonen kjent med denne så tidlig som mulig for å best kunne bidra
- Flere av de som deltok savnet enda tydeligere oppdragsbeskrivelse
- Det er en stor svakhet ved NGO-arrangementene at de ikke har tolketjenester
- Problemstillingen knyttet til blomsterindustrien i Uganda følges opp bilateralt mellom FIDA Uganda og FOKUS

DELTAKELSE I DEN OFFISIELLE DELEGASJONEN

Gro Lindstad, daglig leder i FOKUS, deltok i den offisielle delegasjonen.

Den offisielle delegasjon besto samlet av følgende:

Head of Delegation

Ms Solveig HORNE

Minister

Ministry of Children and Equality

Deputy Head of Delegation

Mr Geir Otto PEDERSEN

Ambassador and Permanent Representative
Permanent Mission of Norway to the United
Nations

Ms Laila BOKHARI

State Secretary
Ministry of Foreign Affairs

Delegates

Ms Vibeke LARSEN

President
The Sami Parliament – Sámediggi

Mr Ib THOMSEN

Member of Norwegian Parliament

Ms Sonja MANDT

Member of Norwegian Parliament

Ms Hanne BJURSTRØM

Ombud
The Equality and Anti-discrimination Ombud
(LDO)

Ms Bjørg SKOTNES

Policy Director
Ministry of Foreign Affairs

Mr Kristian RØSJØ

Consul
Royal Norwegian Consulate General in New York

Mr Kurt Ole LINN

Senior Adviser
Ministry of Children and Equality

Mr Bjørn LESCHER-NULAND

Deputy Director
Norwegian Directorate for Children, Youth and
Family Affairs (BUFDIR)

Mr Jacob AURE	Representative The Norwegian Children and Youth Council (LNU)
Mr Mahmoud FARAHMAND	Spokesperson Network for Equality, Integration and Diversity (LIM)
Ms Kristina Jullum HAGEN	Director The Confederation of Norwegian Enterprise (NHO)
Ms Gunn Marit HELGESEN	Head of Board The Norwegian Association of Local and Regional Authorities (KS)
Ms Synnøve KONGLEVOLL	Special Advisor Norwegian Confederation of Trade Unions (LO)
Ms Risten LANGLO	Deputy Director Norwegian Women's Lobby
Ms Ragnhild LIED	Director The Confederation of Unions for Professionals (UNIO)
Ms Gro LINDSTAD	Executive Director Forum for Women and Development (FOKUS)
Mr Are SAASTAD	Executive Director Resource Centre for men (REFORM)

Delegasjonen var i år ledet av likestillingsminister Solveig Horne mandag i den første uken. Statssekretær i Utenriksdepartementet, Laila Bokhari, overtok delegasjonsledelse de fire siste dagene i uke en.

Den offisielle delegasjonen deltar i all hovedsak kun den første uken av Kvinnekommisjonens møter, og det er også den første uken det foregår formelle morgenmøter.

Disse møtene fungerer som en briefing på hva som skjer i løpet av den kommende dagen, en runde rundt bordet med mulighet til innspill fra deltakerne i delegasjonen på aktiviteter og arrangement de har deltatt i dagen før, og fordeling av mulige oppgaver/arrangement som ønskes fulgt. I delegasjonen deltar også de fra embetsverket som jobber konkret inn mot forhandlingene på slutterklæring og ulike resolusjoner.

Det ligger et forbedringspotensiale i hvordan disse møtene avholdes og brukes. For FOKUS oppleves det at vi sitter med mer informasjon vedrørende forhandlinger på slutterklæring og vanskelige temaer enn det som gis av informasjon på morgenmøtene. Inkludering i den offisielle delegasjonen og deltakelse på morgenmøtene kan kobles tydeligere opp mot å vise koblingene til instruksen som delegasjonens medlemmer må forholde seg til. I tillegg bør man bruke medlemmene av den offisielle delegasjonen mer målrettet enn det som gjøres i dag. Den eneste oppgaven som pålegges medlemmene av delegasjonen er å føre referat fra offisielle møter og debatter. Med delegasjonsmedlemmer med spesialkompetanse inn mot årlige hovedtema har Norge en mulighet til å synliggjøre breddekompetanse i delegasjonen.

FOKUS prioriterer å delta som del av offisielle delegasjon helt til FNs Kvinnekomisjon avslutter sitt arbeid og slutterklæring vedtas. Det som skjer rundt og under forhandlingene, særlig i uke 2, gir et viktig bilde av hvor hovedskillelinjene på ulike temaområder går. Dette er utdypet mer under delen av denne rapporten med hovedtittel «Outcomes CSW».

Det kan kanskje oppleves som om sivilt samfunn fra både Norge og andre land leverer inn krav og formuleringer som ikke på noen som helst måte er revolusjonerende nytt. Land som Norge, får innspill som er kjent både i språk og tematikk. Det betyr ikke at vi som sivilt samfunn, både i og utenfor delegasjon, er manglende kreative, men at det tar lang tid å få til endringer som vises tydelig og som trekker oss videre fra handlingsplanen fra 1995.

Heldigvis ser vi fremskritt og at medlemsland går sammen mot forsøkene på å trekke oss bakover i stedet for fremover. Det ble noe god tekst, selv om mange forsøk på å styrke teksten ble stoppet.

Årets CSW viste at ungdom nå får en tydeligere plass, og det ble for andre år på rad arrangert et eget Youth Forum før CSW startet. Ungdomsrepresentanter var tydelig til stede gjennom begge ukene, og det kom også en egen uttalelse fra ungdomsrepresentantene fra hele verden. Det var også viktig at den norske offisielle delegasjonen i år hadde en ungdomsdelegat.

GENERALDEBATTEN UNDER CSW

NORGES OFFISIELLE INNLEGG

Tirsdag 14. mars holdt statssekretær Laila Bokhari, Utenriksdepartementet, Norges innlegg under generaldebatten.

13 years is not a long time. By 2030, the states of the world have agreed to end all forms of gender discrimination to eliminate all forms of violence against women and girls, to achieve women's full and effective participation in political, economic and public life and to ensure women's equal rights both to economic resources – and to sexual and reproductive health and reproductive rights.

At a time when women are being specifically targeted by extremists, we must work even harder to reach these goals. Norway will continue to speak up for girls' and women's rights.

Equal access to education is crucial for women's empowerment. Educated women have children later in life and are more likely to send their children to school. This is why Norway has doubled its development aid for education. And why we have increased our humanitarian aid for women and girls' health and education.

Work is a key to self-sufficiency and independence. We have seen progress, but we are far from reaching our goals. Still, many women are not part of formal working life. In most countries, women's income is between 60 and 75 per cent of men's. Women do most of the unpaid care work. Many women work outside the formal, organised labour market. They own less and do not have equal access to loans.

Traditions, religion, attitudes, and – in some countries – laws, are limiting women's opportunities in working life.

When we look for more and better jobs for women, we must look to the private sector. We must reduce the boundaries that limit women's participation in working life, and we must support female entrepreneurs.

Our efforts to include women in working life must encompass all women. Women with minority or indigenous backgrounds have a weaker position in the labour market.

So do women with disabilities. Lesbian, bisexual and trans women are also discriminated against.

The right of women to make decisions about their own sexuality is crucial.

Access to safe and legal abortions should be part of women's right to decide freely on matters related to their sexuality. Two weeks ago, more than 50 countries met in Brussels to mobilise support for women's reproductive health through the She Decides initiative. At a time when this agenda has come under pressure, joint efforts are of paramount importance.

Violence and harassment at work and at home restrict women's participation in work life. We must enact and enforce laws to eliminate violence against women.

Family policy is closely linked to women's economic empowerment. Affordable childcare and generous parental leave schemes make it possible for both mothers and fathers to work. These welfare schemes are costly. So – why should governments provide them?

The answer is – because it is an investment that pays off.

The fact is that the world's most gender equal countries are also the countries with the highest levels of development. Countries that deny women and girls their rights are denying themselves development.

That is something no country can afford.

OUTCOMES CSW

Innledende kommentarer

Årets tema for møtene i FNs Kvinnekommisjon var “Women's economic empowerment in the changing world of work” og “The empowerment of indigenous women” var tema som ble gitt spesiell fokus.

Oppkjøringen til FNs Kvinnekommisjons (CSW – Commission on the Status of Women) møte i 2017 var preget av mye aktivitet fra sivilt samfunn. Allerede i desember 2016 starter arbeidet og diskusjonene i kjernegruppen knyttet til Women's Rights Caucus (WRC), hvor FOKUS også inkluderes hvert år. Den består av representanter fra ulike kvinneorganisasjoner som jobber tett på og med FN og CSW. Forarbeid knyttet til årets tematikk for CSW og oppfølging av innledende runder med forhandlinger på sluttokumentet fordeles og koordineres før de fleste som er med på diskusjoner på epost og Skype ankommer New York til Kvinnekommisjonen i mars.

I tillegg til WRC foregår det også samme type arbeid og planlegging i en gruppe som jobber spisset inn mot SOGI (Sexual orientation and Gender Identity and Expression).

Helgen før CSW starter samles representanter for begge nettverkene til heldags møter for å legge planer og strategier for arbeidet som skal skje de kommende to ukene. Det gis oppdateringer fra de som har sittet tettest på forberedelsene i

New York og det diskuteres hvordan påvirkningsarbeid skal fordeles på representanter fra ulike deler av verden, og med ulike tematiske vinklinger.

Årets oppkjøring var preget av flere bekymrende trekk og hendelser. Med ny president i USA var det klart at det ville bli politiske endringer knyttet til kvinner og likestilling, men ingen visste helt hva som ville skje eller hvordan representantene fra USA ville forholde seg i forhandlinger om sluttdokument.

EU er splittet på spørsmål spesielt knyttet til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og ville derfor ikke ha en så tydelig rolle som tidligere. Striden innad ble særlig frontet av Polen på den konservative siden.

Med President Trumps nye innreiseforbud for 7 land, og en innstramning på visum til andre, valgte noen organisasjoner å ikke delta på årets Kvinnekommisjon. Blant dem var WILPF (Women`s International League for Peace and Freedom) og FOKUS mangeårig samarbeidspartner, organisasjonen Masimanyane fra Sør-Afrika. Selv om innreiseforbudet ble kjent ugyldig av amerikanske domstoler før Kvinnekommisjonen startet kom det en rekke beskjeder om kvinner fra ulike land som ikke hadde fått innvilget visum. Innstramningene rammet kvinner fra Nepal, Bangladesh, Colombia, Nigeria, Yemen, Syria, Iraq og flere andre land. Organisasjoner som garanterte for reiser og opphold for kvinner som fikk avslag anket også avslagene til de ulike amerikanske ambassadene uten at dette hjalp.

For å synliggjøre kvinnene som manglet under årets Kvinnekommisjon ble mange av sidearrangementene og en del av hovedarrangementene avholdt med en tom stol stående foran i lokalet, som symbol på de som manglet og stemmene, fortellingene og perspektivene vi ikke fikk. «No Borders on Gender Justice» var kampanjens slagord.

FNs nye generalsekretær

I prosessen frem mot valg av ny generalsekretær i FN var det klart krav fra en del medlemsland og fra kvinner og kvinneorganisasjoner verden over om at det nå var på tide med en kvinnelig generalsekretær. Mange gode kandidater ble foreslått, men til slutt valgte medlemslandene portugiseren Antonio Guterres. Han så umiddelbart viktigheten av å få til økt likestilling innad i FN og viste det synlig i sitt lederteam.

Rett i forkant av kvinnekommisjonens møter inviterte UN Women noen utvalgte representanter fra sivilt samfunn, og deriblant Gro Lindstad fra FOKUS, til en innledende planleggingssamtale knyttet til et «Townhall meeting» som generalsekretæren ville ha. Det er første gang FNs Generalsekretær har tatt initiativ til og har deltatt i et slikt møte, som fant sted mot slutten av første uke av CSW. Generalsekretæren var til stede en time, og svarte på spørsmål om inkludering av sivilt samfunn, økning av kvinner i ulike deler av FN, større fokus på likestilling, inkludering av lhbt når det er snakk om diskriminering og behovet for økt økonomisk støtte til arbeidet med kvinner og likestilling. Hvis generalsekretæren kan ha samme tydelighet og mål i samtaler med ulike medlemsland og i ulike FN-prosesser har vi en alliert i arbeidet for å skape

større likestilling og satsning på arbeidet for å fjerne diskriminering av kvinner og jenter.

Forhandlinger om slutterklæringen

Ulike fraksjoner

Sett ut fra et sivilts samfunns perspektiv var årets forhandlinger på slutterklæring svært vanskelige. Det var klart fra starten av forhandlingene at medlemslandene som deltok i forhandlingene manglet ekspertise knyttet til årets tema blant de som skulle forhandle. Det førte til at de fort hadde en tendens til å fjerne seg fra årets tema til fordel for tematikk knyttet til utdanning og vold, uten å umiddelbart knytte det til kvinners økonomiske rettigheter og arbeid.

Man endte opp med en styrket opposisjon og motstand mot seksuell og reprodutiv helse og rettigheter, lbt og kvinners rettigheter generelt. Økende angrep fra opposisjonen gjennom hele forhandlingene, koordinert av Russland, gruppen av arabiske land, noen av landene i Afrika-gruppen og CARICOM (Caribbean Community). Dette satte tonen for forhandlingene, og opposisjonen føler seg nok også styrket ved at EU er preget av intern splid på likestilling (særlig på seksuell og reprodutiv helse og rettigheter og lbt) og at USA med Trump som president var utydlig i forhold til 8 år med Obama-administrasjonen. USA hadde inkludert to organisasjoner i sin offisielle delegasjon. Begge er uttalte motstandere av seksuelle og reprodutiv rettigheter, mener familien skal defineres som mor, far, barn, mener at homoseksualitet er en synd og mot naturen, og har tette koblinger til konservative religiøse krefter. De to organisasjonene er Heritage Foundation - <http://www.heritage.org/> - og C-Fam (Center for Family and Human Rights) - <https://c-fam.org/>

I løpet av forhandlingene var det mangel på tydelighet og motsvar fra mange land. Blant landene som forsøker å få til fremdrift er de som organiseres i det de kaller «The Mountains Group» - Island, Sveits, Liechtenstein, Canada, Australia, Canada og Norge. En del av EU-landene forsøker å trekke i riktig retning – Storbritannia, Sverige, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland, Nederland m.fl. Polen er tydeligst i opposisjon, særlig på srhr. Noen av landene i Afrikagruppen er mer moderate, blant dem Sør-Afrika.

Det som var særlig interessant å se i år var hvordan land utenfor Europa og Nord-Amerika tok roller for å fronte spesielt utfordret tematikk. India jobbet for å fronte seksuell og reprodutiv helse og rettigheter, og kunne så få støtte fra andre, men stemmen kom fra et land som ikke kunne beskyldes for å kun ville fremme og påtvinge andre vestlige verdier.

Argentina var den tydelige stemmen på vegne av 11 land fra Latin-Amerika (Colombia, Costa Rica, Den Dominikanske Republikk, El Salvador, Guatemala, Mexico, Panama, Paraguay, Peru og Uruguay), som frontet argumentasjon på et familiebegrep som omfavnet ulike typer familiekonstellasjoner. De jobbet også

for å inkludere referanser til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, styrkede referanser til menneskerettigheter, tydelig språk på vold mot kvinner, kvinners rett til arbeid og likeverdige arbeidsforhold, ubetalt omsorgsarbeid og balansen mellom arbeid og fritid (work and family life). Det er interessant å se at land med så sterk tilknytning til den katolske kirken og katolisisme i denne sammenhengen fronter aspekter av kvinner og likestilling som ikke Holy See - Pavestolen (som observatør i FN) støtter i sine innlegg og forsøk på å påvirke. I tillegg til denne gruppen gir også land som Chile støtte. Brazil har blitt utydelig og svekket etter skifte av president og fjerningen av Dilma Rousseff og hennes regjering.

Blant landene i Asia er Japan og Sør-Korea støttespillere, men lite verbale og tydelige i selve forhandlingene.

Kina, Saudi Arabia, Qatar, Pakistan og flere andre støtter Russlands forsøk på å fjerne henvisninger til menneskerettigheter og alt språk og referanser til menneskerettighetskonvensjoner.

Ulike tematiske områder – resultat

- *Klimaendringer og kobling til kvinners rolle og økonomiske konsekvenser for kvinner* – her kom det med tekst som synliggjør kobling og kommisjonen ber om at det utformes strategier som har kjønnsperspektiv.
- *Ubetalt omsorgsarbeid* – sluttokumentet har tekst som inkluderer oppfordring til FNs medlemsland om å måle verdien av ubetalt arbeid og arbeid i hjemmet for å måle fremgang knyttet til FNs bærekraftsmål. Det oppfordres også til å iverksette offentlige ordninger med rimelig barnepass/barnehager og andre omsorgsordninger, samt sosiale ordninger som beskytter kvinner i arbeidslivet.
- Kommisjonen anerkjenner i sluttokumentet *fagorganisasjoners rolle*, samt viktigheten av kollektive forhandlinger og sosial dialog for å gjøre noe med økonomiske ulikheter. Det vises også til behov for globale arbeidslivsstandarder for å beskytte kvinners rett til arbeid.
- *Urfolkskvinnens rettigheter* – Kommisjonen anerkjente i sluttokumentet for første gang viktigheten av FNs Erklæring om Urfolksrettigheter. Medlemslandene bes om å respektere urfolkskvinnens tradisjonelle og kulturelle kunnskap og kompetanse. Det bes om at myndigheter i alle land adresserer ulike former for diskriminering, vold og overgrep som urfolkskvinner utsettes for.
- *Trakassering og vold på arbeidsplassen* – ble løftet frem i sluttokumentet med oppfordring til styrking av lovverk og implementering av eksisterende lovverk. Det oppfordres til arbeid for å gi ofre for vold og overgrep mulighet for tilgang til arbeidsmarkedet.

- *Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter* – anerkjennes som viktige for kvinners økonomiske rettigheter og uavhengighet. Å få tekst på dette inn i slutterklæringen var en av de vanskelige drakampene. USA, Russland og Guyana var blant hovedmotstanderne som forsøkte å svekke tekst for å beskytte kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter.
- *Familiereferanser* – språk på familie ble bra med hjelp fra blant andre land i Latin-Amerika. Det endte opp med referanse til at det **ikke** kun er en type familie som anerkjennes. Ordet «the» ble forhindret inkludert foran «family». På den konservative siden ønsket man en tydelig definisjon. I den konservative lobbygruppen forsøkte man også å få inkludert ordene «mother» og «motherhood» samt ønske om at det ikke skulle stå referanse til behovet for god seksualundervisning.
- *Diskriminering* – Slutterklæringen inkluderer språkformuleringene «multiple and intersecting forms of discrimination», «all forms of discrimination» og «without discrimination of any kind» som er viktig for at ikke diskrimineringsgrunnlag skal kunne innsnevres til å gjelde kun noen grupper og ikke andre.
- *Sivilt samfunn* – det refereres til sivilt samfunn i 6 ulike sammenhenger i sluttdokumentet, og det er svært viktig. Inkludering av referanse både til sivilt samfunn, kvinneorganisasjoner og ordet feminister er omstridt og har ført til diskusjon og uenighet, spesielt de siste årene.

Svakheter ved forhandlingene

På tross av noen gode fremskritt er reaksjonene fra sivilt samfunn preget av at medlemslandene ikke viser vilje til å endre på grunnleggende prinsipper og ordninger som kan føre til endringer i globale økonomiske og handelsstrukturer og like muligheter for menn og kvinner, samt økonomisk rettferdighet og utjevning av ulikhet. Dette er strukturer i enkelte land og i avtaler mellom land og konsekvenser av globalisering som rammer kvinner i arbeidslivet. Det gjelder blant annet den store andelen av kvinner i uformell sektor og kvinners manglende mulighet til å organisere seg, deres tilgang til sosiale ordninger og marginalisering.

Kommisjonen kom nok en gang til kort i viljen til å navngi grupper av mennesker som er utsatt for brudd på menneskerettigheter i alle deler av verden. Det gjelder blant annet etnisitet, kaste, klasse, funksjonsevne, alder, HIV-status, seksuell orientering, kjønnsidentitet og uttrykk. Medlemslandenes taushet og manglende vilje til å navngi de gruppene det faktisk er snakk om er del av aktiv lobbyvirksomhet hvert år. Opplisting og manglende opplisting er også del av «byttehandler» som foretas mot slutten av forhandlingene når de vanskelig og omstridte temaområdene og formuleringene gjenstår.

Nasjonal lovgivning og kulturelle/tradisjonelle forhold forsøkes brukt av land både i Afrika-, og Arabiske lands gruppene m.fl. for å forsøke å innskrenke menneskerettighetenes universalitet. Disse landene mener at menneskerettighetene må vike for nasjonal lovgivning, selv om denne er i motstrid med konvensjonstekst de selv har ratifisert.

Sivilt samfunns rolle og tilstedeværelse

Samtidig som kvinners menneskerettigheter er under sterkt press i mange deler av verden blir internasjonale møteplasser og muligheter for synliggjøring av egen situasjon og budskap viktigere og viktigere. Rom og muligheter for å gi uttrykk for kritikk og egne meninger nasjonalt blir mindre i en rekke land, eller avskjæres helt. Regionale og internasjonale møteplasser og mekanismer blir ofte sivil samfunn eneste møteplasser med mulighet for å gi stemme til kritikk og brudd på menneskerettigheter.

Under årets forhandlinger ble kommisjonens møte en ettermiddag og kveld flyttet fra den delen av FN-bygget hvor sivil samfunn har mulighet til å sitte utenfor møtelokalet, for på den måten å kunne følge forhandlingene ved at informasjon kan gis fra vennligsinnede representanter som har adgang til møtelokalet. Da forhandlingene ble flyttet fikk ikke sivil samfunns representanter lov til å oppholde seg i FN-bygget etter 18.00 og ble kastet ut av sikkerhetsvakter. Dette førte til protester og i løpet av 20 timer støttet over 700 organisasjoner opp om et brev til Kvinnekommisjonens ledelse og UN Women. Resultatet var at sivil samfunn igjen fikk tilgang til områder utenfor forhandlingslokalet.

Utfordringer videre

Utfordringene man så under årets Kvinnekommisjon og i forhandlingene vil vedvare. Med USA på et mer konservativt spor vil det ikke komme noen drahjelp derfra på omstridte tematiske områder nevnt her. Vi ser heller ikke umiddelbare tegn til endringer i EU, og fragmenteringen der fører til svekkelse. Asiatiske land som støtter fremgang er svært tilbakeholdne med å være tydelige og verbale i forhandlingene. Brazil var en positiv drivkraft i Kvinnekommisjonen, og har også de siste årene hatt Brazils FN-ambassadør som leder av Kvinnekommisjonen. Med skifte av president og regjering i Brazil er det også et synlig skifte i støtte til kvinner og likestilling og vilje til å bidra med tydelig stemme.

Afrikagruppen har de siste årene stått sammen som blokk, og har snakket med en stemme utad. Under årets forhandlinger var «stemmene» til Afrikagruppen Swaziland og Commorene. Egypt hadde ledelsen av forhandlingene, og hadde fremdrift, men ikke vilje til å stå på for å få løst opp i kontroverser på språk og tematikk.

Den arabiske gruppen ble i år leder av Bahrain, som selv er en av verstingene når det gjelder brudd på menneskerettigheter og fengsling av sivil samfunns- og menneskerettsaktivister.

Caricom ble i år ledet av Guyana, som støttet opp om konservativt språk og forsøk på å stramme inn.

Vi så ingen betydelig fremgang på noen viktige tematiske områder. For det meste var det også i år et status quo.

Medlemsland som støtter fremgang og faktisk likestilling må være tydeligere, og ikke gå inn i forhandlingene med forventninger om at man vil oppleve nederlag og derfor fra starten av være villige til og innstilt på kompromisser. Det bør diskuteres hvorvidt en slutterklæring må fremforhandles hvis det samtidig betyr for mange kompromisser i motstrid til hva som skal oppnås innen 2030 for å nå FNs bærekraftsmål.

Selv om det er frustrerende og at vi ser forsøk på å marginalisere sivilt samfunn må prosessene fortsette. Kvinnekommisjonen har på ingen måte utspilt sin rolle. Det faktum at 5000 – 8000 representanter for sivilt samfunn kommer til kvinnekommisjonens møter hvert år betyr at det er en plass med mulighet for synlighet, diskusjon, debatt hvor viktig tematikk og nye perspektiver løftes og drøftes og en synlighet opp mot FNs medlemsland på at sivilt samfunn ikke lar seg kue eller skremme vekk.

CSW 62

FOKUS har startet planleggingen av neste års CSW (12.-23. mars 2018), som skal ha som tema:

Priority theme: Challenges and opportunities in achieving gender equality and the empowerment of rural women and girls;

Review theme: Participation in and access of women to the media, and information and communications technologies and their impact on and use as an instrument for the advancement and empowerment of women (agreed conclusions of the forty-seventh session)

Vedlegg 1:

SIVILT SAMFUNNS INNSPILL TIL NORSKE MYNDIGHETER

Likestilling mellom kjønnene er et selvstendig mål i bærekraftsagendaen, samtidig som det slås fast at likestilling og styrking av jenter og kvinners stilling vil være avgjørende for å oppnå de andre målene. Kvinners økonomiske rettigheter og deltakelse står sentralt for å oppnå bærekraftsmålene.

Kvinnens manglende økonomiske rettigheter og økonomiske deltakelse betyr tapte muligheter og inntekter både for enkeltmennesker og samfunn. I følge Verdensbanken er det formelle hinder for økonomisk likestilling i 155 land i verden¹ (Women, Business and the Law 2016). Dette er lover som begrenser kvinners muligheter til arbeid, eiendom og arv. Men formelle rettigheter sikrer ikke nødvendigvis reell likestilling, så det må arbeides aktivt med at lover settes ut i livet og med å endre holdninger og kulturelle oppfatninger om kjønn og kvinner som begrenser kvinners rettigheter.

Utfordringer for kvinner er spesielt store når de tilhører etniske minoriteter, urfolk, har en funksjonsnedsettelse, er aldersdiskriminert eller blir diskriminert på bakgrunn av sin seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk. Menneskerettighetene er universelle og gjelder både i fred og i konflikt.

Vi ber den norske regjeringen om å aktivt vise til norske erfaringer med lovfestet likestilling mellom kjønn, rettigheter i forbindelse med graviditet, fødsel og foreldreskap, barnehager og offentlig pleie- og omsorgstjenester i arbeidet for kvinners økonomiske rettigheter og deltakelse internasjonalt. Samtidig er det viktig å understreke at det fremdeles er utfordringer knyttet til kjønnsdelt arbeidsmarked, likelønn og deltidsarbeid i Norge, og at vold og diskriminering utenfor arbeidsplassen også har konsekvenser for kvinners muligheter til å delta på lik linje med menn økonomisk. Ungdoms tilgang på helsetjenester, seksualitetsundervisning og gratis prevensjon er også et viktig premiss for likestilling og kvinners aktive deltakelse i arbeidslivet i Norge.

Reell likestilling gir fordeler for hele samfunnet og til mennesker av alle kjønn, og kan bare oppnås hvis også gutter og menn er inkludert i arbeidet.

Internasjonale trekk:

1. *Kvinnens rett til arbeid og ei lønn å leve av*

Kvinner er overrepresentert i den uformelle økonomien og i de dårligst betalte delene av den formelle økonomien. Kvinner må sikres anstendig arbeid, lønn å leve av og trygge arbeidsvilkår og beskyttelse mot diskriminering, trakassering og vold på arbeidsplassen. Kvinner må ha rett til å organisere seg og det må legges til rette for fagorganisering på arbeidsplassen. Arbeidsgivere må identifisere og fjerne diskriminerende praksiser knyttet til lønn og ledelse, og iverksette tiltak for å fremme lik lønn for likeverdig arbeid og likestilling. Permisjonsrettigheter knyttet til svangerskap og fødsel og rett til foreldrepermisjon er fundamentalt for å sikre kvinners økonomiske deltakelse. Kvinner må ha rett til finansielle tjenester, arv og eiendom på lik linje med menn, og kvinner må ha selvstendig rett til alderspensjon

¹ <http://wbl.worldbank.org/~/-/media/WBG/WBL/Documents/Reports/2016/Women-Business-and-the-Law-2016.pdf>

Trakassering, seksuell trakassering og vold og trusler om vold i arbeidslivet rammer særlig kvinner og må bekjempes. Kvinners rett til fagorganisering må sikres og fagbevegelsen må fremme kvinners rettferdige lønn.

2. *Kompetanse for arbeid*

God og inkluderende utdanning må være tilgjengelig for alle kjønn, også ut over grunnutdanning. Arbeidet med å sikre jenter og kvinner både formell og reell tilgang til skolegang må intensiveres, også holdningsskapende arbeid og kjønns-spesifikke tiltak som reduserer frafall. Innsatsen for lokalt relevant yrkesutdanning og -trening økes.

Ungdom, i og utenfor skolen, må ha tilgang til helhetlig seksualitetsundervisning for å bidra til like rettigheter og fremme spesielt unge jenters kontroll over egen kropp og mulighet for reell deltakelse i arbeidslivet.

Kvinner må sikres tilgang til og opplæring i ny teknologi og det må legges til rette for at jenter og kvinner får delta fullt ut i den digitale jobbskapingen. Digitaliseringen av finansielle tjenester, helsetjenester og utdanning må målrettes bedre mot kvinner

3. *Investeringer i velferd og omsorg*

Kvinner utfører 75 % av det ubetalte omsorgs- og hjemmearbeidet i verden (IDS 2016)². Den store mengden ulønnet omsorgsarbeid er et hinder for at kvinner kan ta lønnet arbeid. Derfor er det også viktig å involvere menn for at de skal ta en større andel av det ubetalte omsorgsarbeidet.

Mange kvinner må takke nei til jobb på grunn av manglende barnepass. Barnehageutbygging er et sentralt politisk grep for å sikre kvinner tilgang til arbeidsmarkedet og dermed tilrettelegge for en vei ut av fattigdom.

Kvinner og jenters seksuelle og reproduktive helse og rettigheter må fremmes, inkludert arbeid mot kjønnslemlestelse. Kvinner og jenter må ha tilgang på kunnskap, prevensjon og trygge aborter. Det gir bedre forutsetninger for å fullføre utdanning og delta i arbeidslivet.

4. *Offentlig finansiert velferd*

Myndighetene har ansvaret for at alle innbyggere får oppfylt sine økonomiske og sosiale rettigheter og for å bygge ut et kvalitativt godt velferdstilbud som sikrer utdanning, helse og sosialtjenester og deltakelse i arbeidslivet for alle, uavhengig av kjønn. Det må arbeides aktivt for å etablere universelle ordninger. Dette lar seg ikke gjøre uten offentlige inntekter. Kapitalflukten fra de fattigste landene må stanses og utenlandske selskaper som etablerer seg må betale skatt. Inntektene må brukes til å bekjempe ulikhet og feminiseringen av fattigdom.

5. *Tilrettelegging for kvinners organisering og kvinneorganisasjoner*

Egenorganisering gir kunnskap og makt, men handlingsrommet for sivilt samfunn er under press. Det må arbeides aktivt for å styrke kvinneorganisasjoners muligheter til å påvirke

² <http://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eseasia/docs/publications/2017/01/unpaid-care-and-domestic-work-en.pdf?vs=435>

samfunnsutviklingen generelt og kvinners deltakelse i arbeidslivet spesielt. Menneskerettighetsforkjempere må beskyttes, særlig de som er ekstra utsatte.

6. *Avskaffe kjønnsbasert vold og diskriminering*

All vold, trakassering og diskriminering på arbeidsplassen må bekjempes. Men det er også avgjørende for kvinners arbeidsevne at vold mot kvinner utenfor arbeidslivet avskaffes. Nesten halvparten av kvinnelige drapsofre i verden ble i 2012 drept av nåværende eller tidligere partner³. I arbeidet med å bekjempe vold og trakassering må menn involveres. Man må jobbe for å utfordre ideer om at maskulinitet og bruk av makt og vold henger sammen. I tillegg er det viktig å fremheve hvordan høy aksept og bruk av vold også har en negativ virkning på menn.

Utbredte og foreldede forestillinger om kjønn, makt, seksualitet og vold gir næring til hat og seksualiserte trusler mot kvinner og jenter i offentlige rom. Formålet med truslene er å skremme kvinner og jenter til taushet. Truslene underordner og marginaliserer kvinner. Kvinnelige journalister, politikere og andre samfunnsdebattanter er særlig utsatt for dette. Dette må bekjempes.

7. *Kvinnens menneskerettigheter må sikres ved næringsinvesteringer*

Norske selskaper etablerer seg i mange land der kvinners menneskerettigheter brytes. Som representanter for et foregangsland innen kjønnslikestilling er det derfor viktig at disse selskapene, særlig der staten er eier, pålegges å rapportere på hvordan deres investeringer påvirker kvinners økonomiske rettigheter og deltakelse.

8. *Beskyttelse av urfolk, etniske minoriteter og personer med funksjonsnedsettelse*

Alle de krav som er formulert her gjelder også for urfolk, etniske minoriteter og sårbare grupper, og det må iverksettes egne tiltak for å sikre at disse er omfattet og inkludert i arbeidet for reell likestilling. Kvinner med funksjonsnedsettelse er spesielt marginaliserte i arbeidsliv og utdanning og må sikres inkludering.

9. *Urfolkskvinner*

Det må jobbes for å sikre urfolks stemme i arbeidet for likestilling og kvinners rettigheter. Urfolks organisasjoner, herunder urfolkenes egne tradisjonelle organisasjoner, må inkluderes i arbeidet for kvinners rettigheter i arbeidslivet og økonomisk deltakelse. Urfolk må sikres definisjonsmulighet i arbeid med rettigheter som berører eget liv i tråd med ILO konvensjon 169.

10. *Kvinner, migrasjon og utvikling*

Kvinner og jenter på flukt må ha adgang til selvstendig registrering og dokumentasjon som er nødvendig for å sikre tilgang til arbeid og grunnleggende helsetjenester i land der de oppholder seg.

³ https://www.unodc.org/documents/gsh/pdfs/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf

Kvinner og jenter er særlig sårbare for utnyttelse i uformell sektor, for eksempel som hushjelper. FNs medlemsland må vedta nasjonal lovgivingen i tråd med ILO konvensjon 189 som sikrer anstendige arbeidsvilkår for domestic workers.

11. Menneskehandel og prostitusjon

Kvinner og jenter som er utsatt for menneskehandel må få bedre beskyttelse og bedre tilgang både til sosialhjelp, helsehjelp og juridisk bistand. Kvinner som identifiseres som ofre for menneskehandel må ikke sendes ut av landet uten at det foreligger en garanti for deres sikkerhet.

I Norge er sexkjøpsloven et viktig virkemiddel i arbeidet mot menneskehandel til seksuell utnyttelse, men hjelpeprogrammene for å hjelpe kvinner ut av prostitusjon er ikke tilstrekkelige, og mangel på juridiske rettigheter hindrer mange i å forlate prostitusjon.

12. Naturressurser og klima

Jobbskaping i utviklingsøkonomier skjer ofte i landbruket. Kvinner står for størsteparten av småskalalandbruket i utviklingsland, men de eier i liten grad innsatsfaktorer og har liten tilgang på ny teknologi og veiledningstjenester. Fraværet av rettigheter, eller mangel på håndheving av rettigheter, gjør at produksjonen i redusert grad kommer kvinnene økonomisk til gode. Klimaendringer rammer ofte kvinner hardest.

Likestilling og kvinners rettigheter må gis et spesielt fokus i klima- og naturressurssatsninger og konvensjoner.

Women's economic empowerment in the changing world of work

Agreed conclusions

1. The Commission on the Status of Women reaffirms the Beijing Declaration and Platform for Action,¹ the outcome documents of the twenty-third special session of the General Assembly² and the declarations adopted by the Commission on the occasion of the tenth, fifteenth and twentieth anniversaries of the Fourth World Conference on Women.³

2. The Commission reiterates that the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women⁴ and the Convention on the Rights of the Child,⁵ and the Optional Protocols thereto,⁶ as well as other relevant conventions _____

and treaties, such as the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights⁷ and the Convention on the Rights of Persons with Disabilities,⁸ provide an international legal framework and a comprehensive set of measures for realizing gender equality and the empowerment of women and girls and the full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by all women and girls throughout their life cycle, including women's economic empowerment in the changing world of work.

3. The Commission recognizes the importance of relevant International Labour Organization standards related to the realization of women's right to work and rights at work that are critical for women's economic empowerment, and recalls the decent work agenda of the International Labour Organization and the International Labour Organization Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work.

4. The Commission reaffirms that the Beijing Declaration and Platform for Action and the outcome documents of its reviews, and the outcomes of relevant major United Nations conferences and summits and the follow-up to those conferences and summits, have laid a solid foundation for sustainable development and that the full, effective and accelerated implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action will make a crucial contribution to the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development⁹ and to women's economic empowerment.

5. The Commission reaffirms the commitments to gender equality and the empowerment of all women and girls made at relevant United Nations summits and conferences, including the International Conference on Population and Development and its Programme of Action¹⁰ and the outcome documents of its reviews.

6. The Commission emphasizes the mutually reinforcing relationship among women's economic empowerment in the changing world of work and the full, effective and accelerated implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action and the gender-responsive implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. It acknowledges the important contribution of women and girls to sustainable development and reiterates that gender equality and the empowerment of all women and girls and women's full and equal participation and leadership in the economy are vital for achieving sustainable development, promoting peaceful, just and inclusive societies, enhancing sustained, inclusive and sustainable economic growth and productivity, ending poverty in all its forms everywhere and ensuring the well-being of all.

7. The Commission reiterates that the 2030 Agenda for Sustainable Development needs to be implemented in a comprehensive manner, reflecting its universal, integrated and indivisible nature, taking into account different national realities, capacities and levels of development and respecting each country's policy space and leadership while remaining consistent with relevant international rules and commitments, including by developing cohesive sustainable development strategies to achieve gender equality and the empowerment of women and girls. The Commission affirms that Governments have the primary responsibility for the follow-up to and review of the 2030 Agenda at the national, regional and global levels with regard to progress made.

8. The Commission acknowledges the important role played by regional conventions, instruments and initiatives in their respective regions and countries in the achievement of gender equality and the empowerment of all women and girls, including for women's economic empowerment and their right to work and rights at work, and for the promotion of full and productive employment and decent work.

9. The Commission takes note of the Secretary-General's High-level Panel on Women's Economic Empowerment.

10. The Commission reaffirms that the promotion and protection of, and respect for, the human rights and fundamental freedoms of all women and girls, including the right to development, which are universal, indivisible, interdependent and interrelated, are crucial for women's economic empowerment and should be mainstreamed into all policies and programmes aimed at the eradication of poverty and women's economic empowerment, and also reaffirms the need to take measures to ensure that every person is entitled to participate in, contribute to and enjoy economic, social, cultural and political development, and that equal attention and urgent consideration should be given to the promotion, protection and full realization of civil, political, economic, social and cultural rights.

11. The Commission also recognizes that structural barriers to women's economic empowerment throughout their life cycle in the changing world of work, including as regards their terms and conditions of employment, recruitment, retention, re-entry, promotion and progression to management or senior positions, retirement and dismissal, can be compounded by multiple and intersecting forms of discrimination in the private and public spheres, all of which can be exacerbated during economic, financial and humanitarian crises, armed conflict and post-conflict situations, natural and man-made disasters, and refugee and internal displacement settings.

12. The Commission recognizes the importance of fully engaging men and boys, as agents and beneficiaries of change, for the achievement of gender equality and the empowerment of all women and girls. It stresses the role of men as allies in the realization of women's economic empowerment in the changing world of work and in the elimination of all forms of discrimination and violence against women and girls.

13. The Commission acknowledges the important role of national machineries for the advancement of women and girls, the relevant contribution of national human rights institutions, where they exist, and the important role of civil society in promoting the economic empowerment of women and their full and productive employment and decent work, as well as in advancing the implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action and the gender-responsive implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development.

14. The Commission strongly condemns violence against women and girls in all its forms in public and private spaces, including harassment in the world of work, including sexual harassment, and sexual

and gender-based violence, domestic violence, trafficking in persons and femicide, among others, as well as harmful practices such as child, early and forced marriage and female genital mutilation, and recognizes that these forms of violence are major impediments to the achievement of women's economic empowerment and their social and economic development, often resulting in, inter alia, absenteeism, missed promotions and job losses, thereby hampering women's ability to enter, advance and remain in the labour market and make contributions commensurate with their abilities, and also recognizes that such violence can impede economic independence and impose direct and indirect short- and long-term costs on society and individuals including, as relevant, lost economic output and the psychological and physical impact thereof, as well as expenses relating to health care, the legal sector, social welfare and specialized services, and further recognizes that women's economic autonomy can expand their options for leaving abusive relationships.

15. The Commission acknowledges that structural barriers to gender equality and gender-based discrimination persist in labour markets worldwide, which impose greater constraints on women than on men in balancing work and family responsibilities and that those structural barriers need to be eliminated in order for women to be able to participate fully in society and equally in the world of work. It also recognizes that progress in achieving women's economic empowerment in the changing world of work has been insufficient, impeding the realization of women's full potential and the full enjoyment of their human rights and fundamental freedoms.

16. The Commission recognizes that the sharing of family responsibilities creates an enabling family environment for women's economic empowerment in the changing world of work, which contributes to development, that women and men make a significant contribution to the welfare of their family, and that, in particular, women's contribution to the home, including unpaid care and domestic work, which is still not adequately recognized, generates human and social capital that is essential for social and economic development.

17. The Commission expresses its concern about the continuing significant gender gaps in labour force participation and leadership, wages, income, pensions and social protection, as well as access to economic and productive resources. It also expresses its concern about the structural barriers to women's economic empowerment, including discriminatory laws and policies, gender stereotypes and negative social norms. It is further concerned about unequal working conditions, limited opportunities for career advancement and the growing high incidence of informal and non-standard forms of employment in many regions.

18. The Commission expresses concern about occupational segregation, including its vertical and horizontal dimensions, in all sectors. It recognizes that expanding equal opportunities for women and men in the labour market and for decent work, skills enhancement, participation and leadership in high-level positions for women can address the root causes of occupational segregation in working life and empower women and men to enter professions in the public and private sectors that are dominated by the opposite sex.

19. The Commission recognizes that women constitute the majority of those employed in the health and social sectors, that by working in those sectors they make important contributions to sustainable development, and that investments in those sectors could enhance women's economic empowerment and transform unpaid and informal care roles into decent work by improving their working conditions and wages and by creating opportunities for their economic empowerment through skills enhancement and career advancement.

20. The Commission expresses concern that the feminization of poverty persists, and emphasizes that the eradication of poverty in all its forms and dimensions, including extreme poverty, is an

indispensable requirement for women's economic empowerment and sustainable development. The Commission acknowledges the mutually reinforcing links between the achievement of gender equality and the empowerment of all women and girls and the eradication of poverty, and the need to ensure an adequate standard of living for women and girls throughout the life cycle, including through social protection systems.

21. The Commission also expresses concern over the persistently low wages earned by women workers, which frequently prevent women from providing decent and dignified living conditions for themselves and their families, and recognizes the important role of trade unions and social dialogue in addressing persistent economic inequalities, including the gender pay gap.

22. The Commission reiterates its concern over the challenge climate change poses to the achievement of sustainable development and that women and girls, who face inequality and discrimination, are often disproportionately affected by the impacts of climate change and other environmental issues, including, inter alia, desertification, deforestation, sand and dust storms, natural disasters, persistent drought, extreme weather events, sea level rise, coastal erosion and ocean acidification. Furthermore, the Commission recalls the Paris Agreement,¹¹ adopted under the United Nations Framework Convention on Climate Change,¹² and reaffirms that countries should, when taking action to address climate change, respect, promote and consider gender equality and the empowerment of women and girls.

23. The Commission recognizes that globalization presents both challenges and opportunities for women's economic empowerment. It also recognizes that there is a need to make broad and sustained efforts to create a shared future, based upon our common humanity, to ensure globalization is fully inclusive and equitable for all, including women and girls, and becomes an increasingly positive force for women's economic empowerment.

24. The Commission reaffirms that the realization of the right to education, as well as access to quality and inclusive education, contributes to the achievement of gender equality and the empowerment of all women and girls. It notes with concern the lack of progress in closing gender gaps in access to, retention in and completion of secondary and tertiary education and emphasizes the importance of lifelong learning opportunities. It recognizes that new technologies, which are changing the structure of labour markets, provide new and different employment opportunities that require women and girls to acquire skills ranging from basic digital fluency to advanced technical skills in science, technology, engineering and mathematics and in information and communications technology.

25. The Commission recognizes the importance of a conducive external environment in support of national efforts towards the economic empowerment of women, which includes the mobilization of adequate financial resources, capacity-building and the transfer of technology on mutually agreed terms, which in turn would enhance the use of enabling technologies to promote women's entrepreneurship and economic empowerment.

26. The Commission recognizes the worldwide efforts to bridge gender gaps in labour markets. However, the Commission notes that additional progress may be made through temporary special measures to ensure gender equality in the labour force.

27. The Commission reaffirms the importance of significantly increased investment to close resource gaps for achieving gender equality and the empowerment of all women and girls, including women's economic empowerment, through, inter alia, the mobilization of financial resources from all sources, including domestic and international resource mobilization and allocation, the full implementation of

official development assistance commitments and combating illicit financial flows, so as to build on progress achieved and strengthen international cooperation, including North-South, South-South and triangular cooperation, bearing in mind that South-South cooperation is not a substitute for, but rather a complement to, North-South cooperation.

28. The Commission recognizes that women's enhanced participation in the labour market and their economic independence and access to, and ownership of, economic resources contribute to sustainable and inclusive economic growth, prosperity, competitiveness and the well-being of societies.

29. The Commission recognizes that women's equal economic rights, economic empowerment and independence are essential to the achievement of the 2030 Agenda. It underlines the importance of undertaking legislative and other reforms to realize the equal rights of women and men, as well as girls and boys where applicable, to access economic and productive resources, including land and natural resources, property and inheritance rights, appropriate new technology and financial services, including microfinance, and equal opportunities for women for full and productive employment and decent work, and equal pay for equal work or work of equal value. The Commission acknowledges the positive contribution of migrant women workers to inclusive growth and sustainable development.

30. The Commission recognizes that women and girls undertake a disproportionate share of unpaid care and domestic work, including caring for children, older persons, persons with disabilities and persons living with HIV and AIDS, and that such uneven distribution of responsibilities is a significant constraint on women's and girls' completion of or progress in education, on women's entry and re-entry and advancement in the paid labour market and on their economic opportunities and entrepreneurial activities, and can result in gaps in both social protection and pensions. The Commission stresses the need to recognize, reduce and redistribute the disproportionate share of unpaid care and domestic work by promoting the equal sharing of responsibilities between women and men and by prioritizing, inter alia, social protection policies and infrastructure development.

31. The Commission recognizes that the full realization of the right to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health is vital for women's and girls' lives and well-being and for their ability to participate in public and private life, and is crucial for gender equality and the empowerment of women, including their economic empowerment and full and equal participation and leadership in the economy.

32. The Commission recalls its multi-year programme of work for the period 2017-2019, according to which it considered the empowerment of indigenous women as the focus area at its sixty-first session and will consider challenges and opportunities in achieving gender equality and the empowerment of rural women and girls as the priority theme at its sixty-second session.

33. The Commission recognizes the important role and contribution of rural women and girls to poverty eradication, sustainable development and food security and nutrition, especially in poor and vulnerable households. The Commission also recognizes the importance of the empowerment of rural women and their full, equal and effective participation at all levels of decision-making.

34. The Commission recognizes that the economic empowerment, inclusion and development of indigenous women, including through the establishment of indigenous-owned businesses, can enable them to improve their social, cultural, civil and political engagement, achieve greater economic independence and build more sustainable and resilient communities, and notes the contribution of indigenous peoples to the broader economy.

35. The Commission recognizes the important contribution of women and girls of African descent to the development of societies and the promotion of mutual understanding and multiculturalism, recalls the commitment of States to mainstream a gender perspective when designing and monitoring public policies, taking into account the specific needs and realities of women and girls of African descent and bearing in mind the programme of activities for the implementation of the International Decade for People of African Descent.¹³ The Commission also recognizes the importance of the economic empowerment of women of African descent.

36. The Commission recognizes the positive contribution of migrant women and girls, in particular women migrant workers, to sustainable development in countries of origin, transit and destination. It underlines the value and dignity of migrant women's labour in all sectors, including the labour of domestic and care workers.

37. The Commission recalls the need to address the special situation and vulnerability of migrant women and girls. It is concerned that many migrant women, particularly those who are employed in the informal economy and in less skilled work, are especially vulnerable to abuse and exploitation, underlining in this regard the obligation of States to protect the human rights of migrants so as to prevent and address abuse and exploitation.

38. The Commission expresses its concern about the low labour force participation rate of women with disabilities, who face multiple and intersecting forms of discrimination and encounter structural, physical and attitudinal barriers hindering their access to and participation in the workplace on an equal basis with others, and emphasizes the need for measures to ensure that the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development is inclusive of persons with disabilities.

39. The Commission welcomes the major contributions made by civil society, including women's and community-based organizations, feminist groups, women human rights defenders and girls' and youth-led organizations, in placing the interests, needs and visions of women and girls on local, national, regional and international agendas, including the 2030 Agenda, and recognizes the importance of having an open, inclusive and transparent engagement with civil society in the implementation of measures on women's economic empowerment in the changing world of work.

40. The Commission urges governments at all levels and, as appropriate, with the relevant entities of the United Nations system and international and regional organizations, within their respective mandates and bearing in mind national priorities, and invites civil society, the private sector, employer organizations and trade unions, as applicable, to take the following actions:

Strengthening normative and legal frameworks

(a) Consider ratifying or acceding to, as a matter of particular priority, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women and the Convention on the Rights of the Child, and the Optional Protocols thereto, limit the extent of any reservations, formulate any such reservations as precisely and as narrowly as possible to ensure that no reservations are incompatible with the object and purpose of the Conventions, review their reservations regularly with a view to withdrawing them, withdraw reservations that are contrary to the object and purpose of the relevant Convention and implement the Conventions fully by, inter alia, putting in place effective national legislation and policies;

(b) Consider ratification and, for those that have done so, implementation of the fundamental conventions of the International Labour Organization, namely, the Freedom of Association and Protection of the Right to Organize Convention, 1948 (No. 87), the Right to Organize and Collective

Bargaining Convention, 1949 (No. 98), the Forced Labour Convention, 1930 (No. 29), the Abolition of Forced Labour Convention, 1957 (No. 105), the Minimum Age Convention, 1973 (No. 138), the Worst Forms of Child Labour Convention, 1999 (No. 182), the Equal Remuneration Convention, 1951 (No. 100) and the Discrimination (Employment and Occupation) Convention, 1958 (No. 111), in order to contribute to the realization of women's right to work and rights at work;

(c) Enact or strengthen and enforce laws and regulatory frameworks that ensure equality and prohibit discrimination against women, in particular in the world of work, including their participation in and access to labour markets, inter alia, laws and frameworks that prohibit discrimination based on pregnancy, motherhood, marital status or age, as well as other multiple and intersecting forms of discrimination; take appropriate measures to ensure that women, throughout the life cycle, have equal opportunities for decent work in the public and private sectors, while recognizing that temporary special measures aimed at accelerating de facto equality between men and women should not be considered discrimination; address the root causes of gender inequality, gender stereotypes and unequal power relations between men and women; and provide, as appropriate, effective means of redress and access to justice in cases of non-compliance and accountability for violations and abuses of human rights;

(d) Enact legislation and undertake reforms to realize the equal rights of women and men, and where applicable girls and boys, to access economic and productive resources, including access to, ownership of and control over land, property and inheritance rights, natural resources, appropriate new technology and financial services, including credit, banking and microfinance, as well as equal access to justice and legal assistance in this regard, and ensure women's legal capacity and equal rights with men to conclude contracts;

(e) Eliminate occupational segregation by addressing structural barriers, gender stereotypes and negative social norms, promoting women's equal access to and participation in labour markets and in education and training, supporting women so as to diversify their educational and occupational choices in emerging fields and growing economic sectors, such as science, technology, engineering and mathematics and information and communications technology, recognizing the value of sectors that have large numbers of women workers;

(f) Enact or strengthen and enforce laws and regulations that uphold the principle of equal pay for equal work or work of equal value in the public and private sectors as a critical measure to eliminate the gender pay gap, provide in this regard effective means of redress and access to justice in cases of non-compliance, and promote the implementation of equal pay policies through, for example, social dialogue, collective bargaining, job evaluations, awareness-raising campaigns, pay transparency and gender pay audits, as well as certification and review of pay practices and increased availability of data and analysis on the gender pay gap;

(g) Enact or strengthen and enforce laws and policies to eliminate all forms of violence and harassment against women of all ages in the world of work, in public and private spheres, and provide means of effective redress in cases of non-compliance; ensure safety for women in the workplace; address the multiple consequences of violence and harassment, considering that violence against women and girls is an obstacle to gender equality and women's economic empowerment; encourage awareness-raising activities, including through publicizing the societal and economic costs of such violence; and develop measures to promote re-entry of victims and survivors of violence into the labour market;

(h) Develop and apply gender-sensitive measures for the protection from, prevention and punishment of all forms of violence against women and girls in public and private spaces, including

domestic violence, sexual harassment, trafficking in persons and femicide, among others, so as to promote the realization of women's and girls' economic rights and empowerment and facilitate women's full and productive employment and contribution to the economy, including by facilitating changes in gender stereotypes and negative social norms, attitudes and behaviours, inter alia, through promoting community mobilization, women's economic autonomy and the engagement of men and boys, particularly community leaders; and explore, where possible, measures to respond to the consequences of violence against women, such as employment protection, time off from work, awareness training, psychosocial services and social safety nets for women and girls who are victims and survivors of violence, and to foster their economic opportunities;

(i) Strengthen laws and regulatory frameworks that promote the reconciliation and sharing of work and family responsibilities for women and men, including by designing, implementing and promoting family-responsive legislation, policies and services, such as parental and other leave schemes, increased flexibility in working arrangements, support for breastfeeding mothers, development of infrastructure and technology, and the provision of services, including affordable, accessible and quality childcare and care facilities for children and other dependents, and promoting men's equitable responsibilities with respect to household work as fathers and caregivers, which create an enabling environment for women's economic empowerment in the changing world of work;

(j) Refrain from promulgating and applying any unilateral economic, financial or trade measures not in accordance with international law and the Charter of the United Nations that impede the full achievement of economic and social development, particularly in developing countries;

Strengthening education, training and skills development

(k) Promote and respect women's and girls' right to education throughout the life cycle at all levels, especially for those who have been left furthest behind, by providing universal access to quality education, ensuring inclusive, equal and non-discriminatory quality education, promoting lifelong learning opportunities for all and the completion of primary and secondary education and eliminating gender disparities in access to all areas of secondary and tertiary education, promoting financial and digital literacy, ensuring that women and girls have equal access to career development, training, scholarships and fellowships, and adopting positive action to build women's and girls' leadership skills and influence, and adopt measures that promote, respect and guarantee the safety of women and girls in the school environment and that support women and girls with disabilities at all levels of education and training;

(l) Mainstream a gender perspective into education and training programmes, including those relating to science, technology, engineering and mathematics, eliminate female illiteracy and facilitate effective transition from education or unemployment to work, including through skills development to enable women's and girls' active participation in economic, social and cultural development and women's active participation in governance and decision-making at all levels, create conditions that facilitate women's full participation and integration in the formal economy and develop gender-sensitive curricula for educational programmes at all levels, inter alia, to address the root causes of occupational segregation in working life;

(m) Place enhanced emphasis on quality education, including communications and technology education, where available, for girls, including catch-up and literacy education for those who did not receive formal education, special initiatives for keeping girls in school through post-primary education, including those who are already married or pregnant, to promote access to skills and entrepreneurship training for young women and to tackle gender stereotypes, in order to ensure

that young women entering the labour market have opportunities to obtain full and productive employment, equitable compensation and decent work;

(n) Ensure that pregnant adolescents and young mothers, as well as single mothers, can continue and complete their education, and in this regard, design, implement and, where applicable, revise educational policies to allow them to remain in and return to school, providing them with access to health-care and social services and support, including childcare and breastfeeding facilities and crèches, and to education programmes with accessible locations, flexible schedules and distance education, including e-learning, and bearing in mind the important role and responsibilities of, and challenges faced by, fathers, including young fathers, in this regard;

Implementing economic and social policies for women's economic empowerment

(o) Adopt and implement, and monitor the impact of, gender-responsive macroeconomic, labour and social policies that promote inclusive growth, women's full and productive employment and decent work, protect women's right to work and rights at work and mitigate the effects of economic recession;

(p) Take concrete steps towards eliminating the practice of gender-based price differentiation, also known as the "pink tax", whereby goods and services intended for or marketed to women and girls cost more than similar goods and services intended for or marketed to men and boys;

(q) Take concrete steps to support and institutionalize a gender-responsive approach to public financial management, including gender-responsive budgeting and tracking across all sectors of public expenditure, to address gaps in resourcing for gender equality and the empowerment of women and girls, and ensure that all national and sectoral plans and policies for gender equality and the empowerment of women and girls are fully costed and adequately resourced to ensure their effective implementation;

(r) Promote decent paid care and domestic work for women and men in the public and private sectors by providing social protection, safe working conditions and equal pay for equal work or work of equal value, thereby facilitating the transition of informal workers, including those engaged in informal paid care and domestic work, into the formal economy;

(s) Improve the security and safety of women on the journey to and from work and the security and safety of women and girls on the journey to and from educational facilities through gender-responsive rural development strategies and urban planning and infrastructure, including sustainable, safe, accessible and affordable public transportation systems, street lighting, and separate and adequate sanitation facilities, so as to facilitate women's access to places, products, services and economic opportunities;

(t) Optimize fiscal expenditures for gender-responsive social protection and care infrastructure, such as equitable, quality, accessible and affordable early childhood education, childcare, elder care, health-care, and care and social services for persons with disabilities and persons living with HIV and AIDS, which meet the needs of both caregivers and those in need of care, bearing in mind that social protection policies also play a critical role in reducing poverty and inequality and supporting inclusive growth and gender equality;

(u) Work towards establishing or strengthening inclusive and gender-responsive social protection systems, including floors, to ensure full access to social protection for all without discrimination of any kind, and take measures to progressively achieve higher levels of protection, including facilitating the transition from informal to formal work;

(v) Promote legal, administrative and policy measures that ensure women's full and equal access to pensions, through contributory and/or non-contributory schemes that are independent of their employment trajectories, and reduce gender gaps in benefit levels;

(w) Take steps to achieve the full realization of the right to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health by improving access to timely, affordable and quality health systems for women and girls through gender-sensitive national strategies and public health policies and programmes that are comprehensive, affordable and better targeted to addressing their needs, and work to improve access to paid leave and social security benefits, particularly in cases of retirement, unemployment, illness, disability, ageing and incapacity to work, as well as develop and implement occupational health and safety measures, including appropriate measures to provide special protection to women during pregnancy in types of work proved to be harmful to them;

(x) Ensure universal access to sexual and reproductive health and reproductive rights in accordance with the Programme of Action of the International Conference on Population and Development and the Beijing Platform for Action and the outcome documents of their review conferences, including universal access to sexual and reproductive health-care services, including for family planning, information and education, and the integration of reproductive health into national strategies and programmes, and recognizing that the human rights of women include their right to have control over and decide freely and responsibly on all matters related to their sexuality, including sexual and reproductive health, free of coercion, discrimination and violence, as a contribution to the fulfilment of their economic rights, independence and empowerment;

(y) Recognize the social significance of maternity, paternity, motherhood, fatherhood and the role of parents in the upbringing of children, and promote paid maternity, paternity or parental leave and adequate social security benefits for both women and men, take appropriate steps to ensure they are not discriminated against when availing themselves of such benefits and promote men's awareness and use of such opportunities, as a means of enabling women to increase their participation in the labour market;

(z) Take all appropriate measures to recognize, reduce and redistribute women's and girls' disproportionate share of unpaid care and domestic work by promoting policies and initiatives supporting the reconciliation of work and family life and the equal sharing of responsibilities between women and men, through flexibility in working arrangements without reductions in labour and social protections, through the provision of infrastructure, technology and public services, such as water and sanitation, renewable energy, transport and information and communications technology, as well as accessible, affordable and quality childcare and care facilities and by challenging gender stereotypes and negative social norms and promoting men's participation and responsibilities as fathers and caregivers;

(aa) Take steps to measure the value of unpaid care and domestic work in order to determine its contribution to the national economy, for example through periodic time-use surveys, and include such measurements in the formulation of gender-responsive economic and social policies;

(bb) Fully engage men and boys as strategic partners and allies in achieving gender equality and the empowerment of all women and girls by designing and implementing national policies and programmes that address the roles and responsibilities of men and boys, including the equal sharing of responsibilities in caregiving and domestic work, and encourage men and boys to engage fully, as agents and beneficiaries of change, with the aim of eliminating all forms of discrimination and violence against women and girls in both the public and private spheres, by understanding and addressing the root causes of gender inequality, such as unequal power relations, gender stereotypes

and negative social norms that view women and girls as subordinate to men and boys, as a contribution to women's economic empowerment in the changing world of work;

(cc) Promote the entry and re-entry into, and advancement in, labour markets of all women, including through policies and programmes aimed at the elimination of structural barriers and stereotypes that young women face in the transition from school to work and also to address the challenges faced by women returning from care-related career breaks and by older women, by providing access to technical and vocational skills training, entrepreneurship development, job-matching and career guidance, including towards high-wage and high-growth occupations;

(dd) Promote gender equality and the empowerment of all women and girls with disabilities and the full realization of their human rights and their inclusion in society, and take measures to ensure that women with disabilities have access to decent work on an equal basis with others in the public and private sectors, that labour markets and work environments are open, inclusive and accessible to persons with disabilities, and take positive measures to increase employment of women with disabilities and eliminate discrimination on the basis of disability with regard to all matters concerning all forms of employment, including recruitment, retention and promotion, and the provision of safe, secure and healthy working conditions, in consultation with relevant national mechanisms and organizations of persons with disabilities;

(ee) Strengthen and support the contributions of rural women and women farmers to the agricultural sector, food security and nutrition and the economic well-being of their families and communities, and to enhancing agricultural and rural development, including small-scale farming, and ensure that they have equal access to agricultural technologies, through investments and the transfer of technology on mutually agreed terms, and innovation in small-scale agricultural production and distribution, supported by integrated and multisectoral policies that improve productive capacity and incomes and strengthen their resilience, and address the existing gaps in and barriers to trading their agricultural products in local, regional and international markets; (ff) Support remunerative non-agricultural employment for rural women, by taking measures to improve working conditions, increase access to productive resources, invest in relevant infrastructure, public services and time- and labour-saving technologies, promote rural women's paid employment in the formal economy and address the structural and underlying causes of the difficult conditions faced by rural women;

(gg) Take measures to promote the economic empowerment of indigenous women, including by ensuring access to quality and inclusive education and meaningful participation in the economy by addressing the multiple and intersecting forms of discrimination and barriers they face, including violence, and promote their participation in relevant decision-making processes at all levels and in all areas, while respecting and protecting their traditional and ancestral knowledge, and noting the importance of the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples¹⁴ for indigenous women and girls;

(hh) Develop and adopt gender-responsive strategies on mitigation and adaptation to climate change, in line with international and regional instruments, to support the resilience and adaptive capacities of women and girls to respond to the adverse effects of climate change, with the aim of strengthening their economic empowerment, through inter alia, the promotion of their health and well-being, as well as access to sustainable livelihoods, including in the context of a just transition of the workforce;

(ii) Continue developing and enhancing standards and methodologies at the national and international levels to improve the collection, analysis and dissemination of gender statistics and data on the formal and informal economy, inter alia, on women's poverty, income and asset

distribution within households, unpaid care work, women's access to, control and ownership of assets and productive resources, and women's participation at all levels of decision-making, so as to measure progress for women's economic empowerment in the changing world of work, by strengthening national statistical capacity, including by enhancing the mobilization, from all sources, of financial and technical assistance for enabling developing countries to systematically design, collect and ensure access to high-quality, reliable and timely data disaggregated by sex, age, income and other characteristics relevant in national contexts;

(jj) Promote gender equality and the empowerment of all women and girls by reaffirming the commitments made in the Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development,¹⁵ pursuing policy coherence and an enabling environment for sustainable development at all levels and by all actors and reinvigorating the Global Partnership for Sustainable Development;

(kk) Take steps to significantly increase investment to close resource gaps, including through the mobilization of financial resources from all sources, including public, private, domestic and international resource mobilization and allocation, including by enhancing revenue administration through modernized, progressive tax systems, improved tax policy, more efficient tax collection and increased priority on gender equality and the empowerment of women in official development assistance to build on progress achieved, and ensure that official development assistance is used effectively to accelerate the achievement of women's economic empowerment in the changing world of work;

(ll) Urge developed countries to fully implement their respective official development assistance commitments, including the commitment made by many developed countries to achieve the target of 0.7 per cent of their gross national income for official development assistance to developing countries and the target of 0.15 to 0.20 per cent of their gross national income for official development assistance to the least developed countries, and encourage developing countries to build on the progress achieved in ensuring that official development assistance is used effectively to help meet development goals and targets and help them, inter alia, to promote women's economic empowerment in the changing world of work;

(mm) Strengthen international cooperation, including North-South, South-South and triangular cooperation, bearing in mind that South-South cooperation is not a substitute for, but rather a complement to, North-South cooperation, and invite all States to enhance South-South and triangular cooperation focusing on shared development priorities, with the involvement of all relevant stakeholders in government, civil society and the private sector, while noting that national ownership and leadership in this regard are indispensable for the achievement of gender equality and the empowerment of women and girls;

Addressing the growing informality of work and mobility of women workers

(nn) Promote the transition to formal employment for women employed in informal paid work, home-based work and in micro-, small and medium-sized enterprises, as well as work in the agricultural sector and own-account and part-time work, by extending social protection and wages that allow for an adequate standard of living, and take measures to address unsafe and unhealthy working conditions that can characterize work in the informal economy by promoting occupational safety and health protection to workers in the informal economy;

(oo) Adopt national gender-responsive migration policies and legislation, in line with relevant obligations under international law, to promote the economic empowerment of women migrant

workers in all sectors and protect their human rights, regardless of migration status; recognize the skills and education of women migrant workers and, as appropriate, facilitate their productive employment, decent work and integration into the labour force, including in the fields of education and science and technology;

(pp) Recognize the significant contribution and leadership of women in migrant communities and take appropriate steps to ensure their full, equal and meaningful participation in the development of local solutions and opportunities, and also recognize the importance of protecting labour rights and a safe environment for migrant workers and those in precarious employment, protecting women migrant workers in all sectors and promoting labour mobility, including circular migration, in line with the New York Declaration for Refugees and Migrants; (qq) Devise, strengthen and implement comprehensive anti-trafficking strategies that integrate a human rights and sustainable development perspective, and enforce, as appropriate, legal frameworks, in a gender- and age-sensitive manner, to combat and eliminate all forms of trafficking in persons, raise public awareness of the issue of trafficking in persons, in particular women and girls, take measures to reduce the vulnerability of women and girls to modern slavery and sexual exploitation, and enhance international cooperation, *inter alia*, to counter, with a view to eliminating, the demand that fosters all forms of exploitation, including sexual exploitation and forced labour;

Managing technological and digital change for women's economic empowerment

(rr) Support women's access, throughout their life cycle, to skills development and decent work in new and emerging fields, by expanding the scope of education and training opportunities in, *inter alia*, science, technology, engineering and mathematics, information and communications technology and digital fluency, and enhance women's and, as appropriate, girls' participation as users, content creators, employees, entrepreneurs, innovators and leaders;

(ss) Strengthen science and technology education policies and curricula, so that they are relevant to the needs of and benefit women and girls, encourage investment and research in sustainable technology, particularly to strengthen the capacities of developing countries, so as to enable women to leverage science and technology for entrepreneurship and economic empowerment in the changing world of work;

Strengthening women's collective voice, leadership and decision-making

(tt) Take measures to ensure women's full, equal and effective participation and access to leadership and high level positions, including through temporary special measures, as appropriate, in economic decision-making structures and institutions at all levels, as well as in enterprises, corporate boards and trade unions;

(uu) Ensure that women in armed conflict and post-conflict situations, women affected by natural disasters and other humanitarian emergencies and internally displaced women are empowered to effectively and meaningfully participate in leadership and decision-making processes and that the human rights of all women and girls are fully respected and protected in response and recovery strategies;

(vv) Recognize that the empowerment of and investment in women and girls, which is critical for economic growth and the achievement of all Sustainable Development Goals, including the eradication of poverty and extreme poverty, as well as the meaningful participation of women in decision-making, are key in breaking the cycle of discrimination and violence and in promoting and protecting the full and effective enjoyment of their human rights, and recognize further that

empowering girls requires their active participation in decision-making processes and as agents of change in their own lives and communities, including through girls' organizations with the active support and engagement of their parents, legal guardians, families and care providers, boys and men, as well as the wider community;

(ww) Protect and promote the rights to freedom of association, peaceful assembly and collective bargaining so as to enable all women workers to organize and join unions, cooperatives and business associations, while recognizing that those legal entities are created, modified and dissolved in accordance with national law and taking into account each State's international legal obligations;

(xx) Support tripartite collaboration among Governments, employers and women workers and their organizations, including trade unions or other representative organizations, to prevent and remove barriers to gender equality and the empowerment of women in the world of work;

(yy) Encourage and support women's participation and leadership in trade unions, workers' organizations and employers' organizations, and urge all leaders of such organizations to effectively represent the interests of all women workers;

(zz) Promote a safe and enabling environment for all civil society actors and increase resources and support for grass-roots, local, national, regional and global women's and civil society organizations so that they can fully contribute to women's economic empowerment in the changing world of work;

(aaa) Recognize the important role the media can play in the achievement of gender equality and women's economic empowerment, including through non-discriminatory and gender-sensitive coverage and by eliminating gender stereotypes, including those perpetuated by commercial advertisements, and encourage training for those who work in the media and the development and strengthening of self-regulatory mechanisms to promote balanced and non-stereotypical portrayals of women and girls, which contribute to the empowerment of women and girls and the elimination of discrimination against and exploitation of women and girls;

Strengthening the role of the private sector in women's economic empowerment

(bbb) Promote a socially responsible and accountable private sector that acts in line with, among others, the Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework,¹⁷ the International Labour Organization Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, labour, environmental and health standards, and the Women's Empowerment Principles established by the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN-Women) and the Global Compact, in order to promote the economic empowerment of women in the changing world of work and achieve gender equality and the empowerment of women and girls and the realization of their full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms;

(ccc) Encourage workplace environments and institutional practices that value all workers and offer them equal opportunities to reach their full potential, including through ensuring that gender equality and gender mainstreaming are considered a necessary dimension of human resources management, in particular for the modernization of scientific and technological organizations and institutions in both the public and private sectors;

(ddd) Encourage and facilitate women's entrepreneurship, including by improving access to financing and investment opportunities, tools of trade, business development and training, in order to increase the share of trade and procurement from women's enterprises, including micro-, small and medium-sized enterprises, cooperatives and self-help groups in both the public and private sectors;

(eee) Work with the private sector to take into account a gender perspective while undertaking value chain analyses to inform the design and implementation of policies and programmes that promote and protect women's right to work and rights at work in global value chains.

41. The Commission recognizes its primary role for the follow-up to the Beijing Declaration and Platform for Action, in which its work is grounded, and stresses that it is critical to address and integrate gender equality and the empowerment of women and girls throughout national, regional and global reviews of the implementation of the 2030 Agenda and to ensure synergies between the follow-up to the Beijing Platform for Action and the gender-responsive follow-up to the 2030 Agenda.

42. The Commission calls upon Governments to strengthen, as appropriate, the authority and capacity of national mechanisms for promoting gender equality and the empowerment of women and girls, at all levels, which should be placed at the highest possible level of government, with sufficient funding, and to mainstream a gender perspective across all relevant national and local institutions, including labour, economic and financial government agencies, in order to ensure that national planning, decision-making, policy formulation and implementation, budgeting processes and institutional structures contribute to women's economic empowerment in the changing world of work.

43. The Commission recalls General Assembly resolution 70/163 of 17 December 2015 and encourages the secretariat to continue its consideration of how to enhance the participation, including at the sixty-second session of the Commission, of national human rights institutions that are fully compliant with the principles relating to the status of national institutions for the promotion and protection of human rights (Paris Principles),¹⁸ where they exist, in compliance with the rules of procedure of the Economic and Social Council.

44. The Commission calls upon the United Nations system entities, within their respective mandates, to support States, upon their request, in their efforts to achieve women's economic empowerment in the changing world of work.

45. The Commission calls upon UN-Women to continue to play a central role in promoting gender equality and the empowerment of women and girls and in supporting Governments and national women's machineries, upon their request, in coordinating the United Nations system and in mobilizing civil society, the private sector, employers' organizations and trade unions and other relevant stakeholders, at all levels, in support of the full, effective and accelerated implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action and the gender-responsive implementation of the 2030 Agenda towards women's economic empowerment in the changing world of work.

[]